

MUSIQA DARSLARIDA CHOLG‘U ASBOBLARI VOSITASIDA BOLALARNI IJODIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI

Mamatxonova Asaloy Baxtiyorjon qizi

Andijon shahar pedagogika kolleji musiqa fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqa darslarida cholg‘u asboblardan foydalanish orqali bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishning ilmiy nazariy asoslariga oid mulohazalar tahlil qilingan.

Kalit soʻzlar: Cholg‘u asboblari, musiqa, dars, ijodiy tafakkur, tarbiya, taʼlim.

Bugungi kunda mamlakatimizda uzluksiz taʼlim tizimini rivojlantirish va bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish borasida bir qator qaror va loyihalar amalga oshirilmoqda, jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 11.03.2020 yildagi 141-son qarori asosida Ijod maktablari va ixtisoslashtirilgan maktablar faoliyatini yanada takomillashtirish yuzasidan olib borilayotgan chora tadbirlar ham ijod sohasini rivojlantirishning ahamiyatini yaqqol namoyon etmoqda.

Dars, musiqa tarbiyasi tizimida, yetakchi omil hisoblanadi. Chunki, bolalar yalpi tarzda qamrab olinadi. Musiqa bolalarni aqliy hamda axloqiy rivojlanishida katta ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Bugungi kunda musiqa insonni shakllanishida muhim rol oʻynaydi, uning hissiyoti va ruxiyatiga faol taʼsir koʻrsatadi. Umumtaʼlim maktablarining asosiy vazifalaridan biri, oʻquvchilarni nafosat olamiga olib kirish va maʼnaviy tarbiya berish. Bunda oʻqituvchi bolalarni maʼlum bir musiqa asari bilan tanishtirib, uni ifodali, «jonli» qilib ijro etib, oʻquvchilar diqqat eʼtiborini asarga jalb etadi, ularning nutqini oʻstirish, fikrlash qobiliyatini, dunyoqarashini kengaytiradi, emotsional his -tuygʻularga ham faol taʼsir etadi. Musiqa darslarining mazmunida faqatgina oʻzlashtirishni emas, balki oʻquvchilar ongini voqelikka munosabatini rivojlantirish, estetik madaniyatini tarkib toptirish va boshqa ichki his -tuygʻularini shakllantirish nazarda tutiladi.

Oʻqituvchining darsga ijodiy tarzda yondashishi muhim ahamiyat kasb etadi va bir

qancha vazifalarni oʻz oldiga maqsad qilib qoʻyadi; - musiqa tarbiyasida yangi metod va vositalar izlash; - hayot va sanʼat oʻrtasidagi uzviy bogʻliqlikni ifodalash; Ushbu maqsadlarni amalga oshirishda oʻqituvchi jiddiy tayyorgarlik koʻrishi, oʻz ustida tinmay ishlashi, yaʼni bilim saviyasini oshirishi uchun ilmiy adabiyotlar, yangi

dasturlar, badiiy adabiyotlar, teatr, muzeylarga borib (tinmay) onginini oshirish yo'llarini takomillashtirib borishi zarur. Musiqa darslari olib boriladigan sinf xonasi did bilan namunali jihozlangan bo'lishi muhim rol o'ynaydi. Texnika vositalari, metodik ko'rgazmali qurollar, pianino cholg'u asbobi va o'zbek xalq cholg'u asboblari bilan jixozlangan bo'lishi, yangi dasturdan foydalanib, dars reja konspektlarini tuzib yangi texnologiyani qo'llab olib borilishi kerak. Musiqa darsi boshqa darslardan o'zining badiiyligi, qiziqarliligi va bolalarga ko'proq ijodiy zavq, emotsional tuyg'ular va obrazli kechinmalar uyg'otishi bilan ajralib turadi.

Eng mashhur olimlar va san'at arboblari har tomonlama rivojlangan shaxslar bo'lishgan: A.Eynshteyn adabiyotga qiziqib, skripka chalgan; D.I.Mendelev rassomlik nazariyasi bo'yicha maqolalarning muallifi bo'lgan, faoliyatning har tomonlamaligi va bir-biriga o'xshamagan qiziqishlarga ega boshqa buyuk namoyondalarda ham buni ko'rishimiz mumkin.

Musiqa darsi o'zining aralash dars tipi bilan ham boshqa fanlardan farq qiladi.

Boshlang'ich sinflarda musiqa darsi beshta faoliyat turidan tuziladi:

1. Xor bo'lib kuylash.
2. Musiqa savodi.
3. Musiqa tinlash.
4. Musiqaga mos harakatlarni bajarish.
5. Bolalar cholg'u asboblarida jo'r bo'lishdan iborat.

Xo'r bo'lib kuylash bolalarni musiqiy o'quvini ijodiy rivojlantirishda ayniqsa, vokal -xor ishlarining ahamiyati katta. Bunda o'quvchilarni kuylashga qiziqitira olish ko'p jihatdan o'rganadigan har bir mashq yoki qo'shiq o'quvchi tomonidan chiroyli qilib kuylab berishga bog'liq.

Musiqa savodi. Musiqa madaniyati darslari jarayonida, musiqa savodi mustaqil dars faoliyatlar jarayonida musiqa asariarini badiiy o'rganish va ijro etish ishlarini savodxonlik asosida bajarish uchun qo'llaniladi.

Musiqa tinglash Musiqa tinglash, musiqa madaniyati darslarining asosiy omiii hisoblanadi, chunki musiqaning yangrashi ongli ravishda idrok etilib, uning karakteri, mazmuni ongli ravishda o'zlashtiriladi.

Musiqaga xos harakatlar bajarish. Boshlang'ich sinflarda ritmik harakatlarni bajarish, o'quvchilarni jismoniy rivojlantirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari, ovoz apparatlari noziq diqqat e'tibori tarqoq serxarakat, o'ynqaroq xotirasi, nutqi, toiiq rivojlanmagan boiganligi sababli musiqa darsida faoliyat turlari tez - tez almashib turishi lozim.

Bolalar cholgʻu asboblarida joʻr boʻlish. Bu faoliyat turi eng qiziqarli mashgʻulotdir, chunki bolalar cholgʻu asboblari jonli, tovushli oʻyinchoqlar sifatida har bir oʻquvchining qiziqtiradi. Bolalar cholgʻu asboblari birinchi navbatda oʻquvchilarda

ijrolik elementlari orqali ijodkorlik, musiqiy oʻquv qobiliyatlarini rivojlantiradi. Musiqa madaniyati darslarida bolalar cholgʻu asboblaridan foydalanish yaxshi natijalar berish bilan birga oʻquvchilarni darsga intiiuvchanligini, qiziqishini, musiqiy uquvini oshiradi.

Musiqa darslarida qoʻllaniladigan bolalar cholgʻu asboblari ikki turga boʻlinadi. Kuvchang va kuvchanff boʻlmagan (shovqinli) cholgʻu asboblar kiradi.

1. Kuychang cholgʻu asboblarga metalafon va kselaфон kiradi.

2. Kuychang boʻlmagan cholgʻu asboblariga: doirachalar, oddiy choʻp qoshiqlar,

kichik shiqildoqlar, barabanchalar, uchburchaq markassa va rumbalar kiradi.

Bolalar cholgʻu asboblarida joʻr boʻlish turli metodlar amalga oshiriladi:

1. Avval bolalar kuyni tinglab, chapak chalish, ritmik joʻr boʻlish.

2. Musiqaga ritmik joʻr boʻlishni aniq bajarganlar, bolalar cholgʻu asboblarida joʻr boʻladigan.

3. Keyinchalik esa, passiv bolalar, toʻgʻri ijro etishga intilish maqsadida, ular ham

joʻr boʻladilar.

4. Bolalar cholgʻu asboblarida joʻr boʻlish har gal, har xil cholgʻu asboblarida bajariladi.

5. Sinfni 2 guruxga boʻlib. 1 - gurux chapak va cholgʻuda, 2 - gurux esa ovoz usul

berish (bum - ba, baka - baka - bum) bilan amalga oshirish mumkin.

6. Bolalar cholgʻu asboblarida ritmik joʻr boʻlish grafik koʻrsatilgan ritmik tuzilmalarga qarab, chalish ham oʻquvchilar ijodkorligini oshiradi, faollashtiradi, ijrochilik malakalarini va musiqiy qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantiradi.

Dars jarayoni bajarilgan har bir musiqiy harakat turi, musiqali oʻyinlar, oʻquvchilarni xotirasini mustaxkamlaydi, nutqini oʻstiradi, jismoniy sogʻlom boʻlishiga koʻmaklashadi va ularni ruxlantirib, musiqa darsiga qiziqishini oshiradi.

Demak, yangi dastur mazmunida dars oʻtish uchun, musiqa oʻqituvchisi ijodkor boʻlishi, musiqadan zarur bilimlarga hamda ashulachilik malakalariga ega boʻlishi lozim. Chunki bolalar ijodiy tafakkurining rivojida bu mezonning ahamiyati katta.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 11.03.2020 yildagi 141-son Qarori.
2. Musiqa o‘qitish nazariyasi metodikasi va maktab repertuari. Oliy va o‘rta maxsus o‘quv yurtlari talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. Toshkent-2014.
3. Талабаларда иждодий фаоллик мотивацияси шаклланишининг психологик хусусиятлари. П.ф.ф.д. (PhD) диссертацияси. - Т.: 2022 й. – Б. 22. __